SECURITATEA NAȚIONALĂ ȘI DIMENSIUNEA EI POLITICĂ

GORINCIOI Iulia,
Doctor în filosofie, conferenţiară universitară
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative,
Departamentul Științe Politice și Administrative

CZU: 327.57:355.1:351.86 **https://doi.org/10.5281/zenodo.7528041**

SUMMARY

This article aims to investigate the evolution of the concept of Security in the context of the permanent transformation of the international environment and the analytical interpretations brought to it, the topicality of diversifying the dimensions of security in the contemporary historical and political context. of the Republic of Moldova and the need to adapt to the new conditions of regional geopolitics

Keywords: Security, "Human security", security dimensions, "security dilemma", "Common security", "Collective security", "security – anarchy", "security-community", "Security complex", political dimension of security, neutrality status, ect.

Conceptul de securitate și extinderea lui

Securitatea este una din cele mai cercetate teme la etapa contemporană. Dacă în perioada Războiului Rece securitatea, în sensul traditional, era asociată cu puterea militară, după 1990 și mai ales după atentatul terorist din 11 septembrie 2001 din SUA, ea este extinsă către domeniile politic, economic, societal și ambient. Edward A. Kolodziej, calificând securitatea ca un tip special de problemă, atrage atenția că ea include toate acele schimburi dintre oameni şi agenţii lor (state, organizaţii internaţional, corporații, asociaţii, etc.), în cadrul cărora actorii nu numai că urmăresc anumite rezultate, ci sunt chiar dispuşi să se folosească de violenţă şi de intimidare coercitivă pentru a obţine ceea ce doresc[1,p.25]. Dicţionarul Explicativ al Limbii Române accentuiază, că securitatea reprezintă ''faptul de a fi la adăpost de orice pericol ; sentimentul de siguranţă pe care-l dă cuiva absenţa oricărui pericol''[2,p.846].În această ordine de idei *Mica enciclopedie de politologie* constată, că securitatea reprezintă, în principiu, '' acea stare de fapt care pune la adăpost de orice pericol extern şi intern o colectivitate sau un stat oarecare, în urma unor măsuri specifice, ce sunt adoptate şi care asigură existenţa, independenţa, suveranitatea, integritatea teritorială a statului şi respectarea intereselor fundamentale '' ale acesteia**.** [3,p.402].

Reese, că securitatea nu este doar protecția militară a individului, societății și statului, securitatea nu este doar asigurarea bunăstării viitoare a societății. Practica politică demonstrează că „ la fel de importanţi sunt şi factorii culturali şi

psihologici". Una dintre cele mai cunoscute şi interesante definiţii ale securităţii îi aparţine lui Arnold Wolfers, politologul elveţian, care în anul 1950, a definit-o așa : "securitatea în sens obiectiv măsoară absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite, iar într-un sens subiectiv absența temerii că asemenea valori vor fi atacate"[4]. Este o definiție remarcabilă, întru cât comprimă în doar câteva cuvinte cele două direcții de analiză politică și de Securitate: pozitivismul pragmatic, obiectiv, care cuantifică securitatea prin prizma nivelului de amenințare și postpozitivismul subiectiv de percepție, care evaluează securitatea prin nivelul de încredere în relația dintre state. Hans Morgenthau, un alt classic al problemei date, furnizează o definiție aproximativă, subliniind, că securitatea națională trebuie definită drept integritatea teritoriului național şi a instituțiilor sale.[5,p.3-20] Există și opinii, care consideră, că securitatea semnifică situaţia în care o persoană, un grup de persoane, stat, alianţe, în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înţelegere cu alţi actori, capătă certitudinea că existenţa, integritatea şi interesele lor fundamentale nu sunt primejduite**.** Reese, că *s*ecuritatea poate fi definită ca o totalitate a premiselor şi circumstanţelor care determină sentimentul sau starea de încredere, linişte, protecţie, apărare în faţa unui pericol, precum şi măsurile care conduc la prevenirea oricărui pericol. Concluzionând cele relatate, vom menționa, că analiza conceptuală a securității scoate în evidență caracterul *complex, complicat și ambiguă al ei ca fenomen strâns legat de putere, pace și interes.* Tradiţional, puterea nu doar exprimă trăsăturile de bază ale capacităţilor sistemului internaţional, ci, totodată, evidenţiază motivaţia principală a comportamentului actorilor respectivi. John H.Herz lansa la începutul anilor 50 ai secolului XX ideea *"dilemma securității",* subliniind, că cu cât statele sunt mai preocupate de asigurarea propriei securități, cu atât mai mult crește insecuritatea mediului international. În această idee Herz subliniază, că omenirea se înscrie într-un cerc vicios al insecurității și că exesul de securitate duce la insecuritate atât la nivel individual, psihologic, cât și la nivel statal prin limitarea libertăților cetățenilor, prin crearea percepției de stat potential agresor, mult prea ocupat de problematica securității [6,p.157-180].

Soluția "*dilemei securității*" era văzută în *securitatea colectivă*. "*dilema realistă a securității*" poate fi cel mai bine depășită nu prin balanța puterii și prin autoajutorare, ci prin instituirea unor angajamente collective prin care fiecare stat își asumă îndatorirea de a se alătura celorlalte împotriva acelora care amenință integritatea teritorială sau independența politică a unuia dintre membrii angajamentului colectiv**.** Altfel spus, conceptul *"dilema securității*", este perceput ca „imperativul abținerii reciproce", fără să presupună abandonarea competiției în favoarea cooperării şi fără să presupună un demers de instituționalizare sau codificare. Dar astfel concepută, securitatea comună aducea în plus numai un set de mijloace mai puțin confruntaționale. Paradigma securității rămânea neschimbată – statul rămâne obiectul de referință principal al securității, iar accentul con-

tinua să fie plasat pe amenințările din partea altor state, inclusiv, şi mai ales, amenințările militare.[7,p.8].

Depășirea acestei *dileme* era văzută prin a îndrepta atenţia înapoi către elementele neintenţionate şi de interdependenţă dintre relaţiile internaţionale. Altfel spus, se susţinea, că noţiunea de securitate restrânsă la nivelul statelor individuale şi al problemelor militare este în mod inevitabil inadecvată, așa cum noțiunea de securitate este de uz general și este acceptată ca un concept central organizator. Iar Barry Buzan, fondatorul Școlii de la Copenhaga, în această ordine de idei, sublinia subdezvoltarea concepţiilor legate de Securitate, oferind cinci motive. Cel dintâi motiv constând în caracterul ambiguu şi complex al conceptului *securitate* pentru ca ea să devină provocătoare și atractivă pentru specialiști. În al doilea rând, suprapunerea conceptului de putere peste cel de securitate, în condiţiile unor confruntări între state pentru putere, prezentau securitatea ca un derivat al puterii, în special al puterii militare; În al treilea rând, criza teoriilor realiste în condițiile potențialului nuclear, ce punea în pericol însăși existența specie umane; În al patrulea rând, motivul care decurgea din precedentele, era subdezvoltarea studiilor strategice; În fine, existenţa unor acţiuni pentru politicienii de stat care-i obliga să păstreze ambiguitatea simbolică a conceptului. Desigur, statul este singurul exponent care deţine monopolul legal asupra violenţei, putând manifesta atât valenţe de protector al individului, cât şi de coerciţie în funcţie de caz, deci apare ca sursă de pericol la adresa individului, dar şi a mediului internaţional. În acelaș timp, statul este oponentul persoanelor, grupurilor sau organizaţiilor care iau parte la acţiuni de violenţă, terorism sau alte forme de răsturnare a ordinii consimţite. În acest fel securitatea statului îşi împleteşte valenţele de securitate umană pe mai multe direcţii. Astfel, dacă conceptul tradiţional de securitate era construit, având la bază doar nevoia statului de a se proteja pe sine însuşi, acum securitatea umană doreşte protejarea statului, rolul primordial al acestuia devenind ”de protector al individului” ca exponent al speciei umane. Concomitent creşte şi rolul organizaţiilor internaţionale, iar în unele zone ale planetei au loc regrupări internaţionale majore. Ca rezultat, securitatea umană şi cea statală se completează reciproc. În vreme ce siguranţa statală este prin definiţie concentrată pe siguranţa teritorială sau după caz şi pe cea economică, securitatea umană deţine o arie largă, acoperind toată sfera bunăstării indivizilor şi a societăţii, a mediului, nu doar a teritoriilor din interiorul graniţelor. În cazul securităţii tradiţionale rolul esenţial îl avea statul sau colectivitatea din care acesta face parte. Odată cu extinderea dimensiunilor securităţii se transpun la nivel internaţional un set minimal de valori comune bazate pe principiile securităţii umane. Se coagulează astfel o interacţiune complexă şi complementară între cele trei paliere ale securităţii: securitatea individului, securitatea naţională şi securitatea internaţională. Astfel, constatând că punctul central al securităţii internaţionale este reprezentat în mod tradiţional de securitatea statelor ca subiect de drept internaţional şi că

securitatea umană se concentrează pe individ ca exponent al societăţii căreia îi aparţine, am putea conchide că o abordare a securităţii internaţionale a statelor pe baza conceptelor de *securitate umană* poate oferi soluţii mai bune şi pe termen mai îndelungat.

Dezvoltările prezentate pe marginea conceptului de securitate umană au permis analiştilor şi factorilor de decizie din mai multe state avansate să lanseze idei, dezbateri şi mai apoi programe internaţionale, care au la bază individul, nu statul. Ţelul îl reprezintă acum individul. Programele dezvoltate prin prisma securităţii umane oferă o nouă abordare atât pentru securitate cât şi pentru dezvoltare, aşa încât securitatea umană este centrată pe securitatea indivizilor şi comunităţilor în relaţionare directă cu drepturile omului şi dezvoltarea umană. Plecând de la accepţiunea generală că securitatea este definită ca absenţa violenţei fizice, în timp ce dezvoltarea este privită ca dezvoltare materială ţinând de standardul de viaţă aflat în proces continuu de imbunătăţire, observăm că ” ambele concepte cuprind libertatea faţă de frică şi libertatea faţă de necesităţi”[8,p.39]. Aceste idei permit înţelegerea, că securitatea nu este doar apanajul domeniului military, ci priveşte şi alte vulnerabilităţi extreme cum sunt, spre exemplu, dezastrele naturale. Dezvoltarea nu înseamnă numai standard de viaţă din ce în ce mai ridicat, ci şi standard sentimental de confort psihic care ţine de dezvoltarea spirituală a individului şi de relaţionarea sa cu lumea pe care o compune şi în care este inclus**.** Astfel, dezvoltarea apare ca un concept integrativ și indivizibil al securităţii umane. Acest lucru ţine şi de anumite evidenţe**.** Pe lângă elementele de securitate militară se adaugă firesc elementele de securitate economică, securitate politică, securitate socială, securitatea culturală, securitatea mediului, etc. Aceste șase sectoare nu operează separat unele de altele. Fiecare definește un aspect focal în cadrul problemei securității și o cale de ordonare a priorităților, dar toate sunt legate împreună printr-o rețea puternică de legături.” [9, p422-428.].

Cel mai potrivit mod de abordare este acela plecând de la principiile securităţii umane. Întreaga dezvoltare a civilizaţiei umane este caracterizată de existenta unor crize ciclice, apărute după perioada de stabilitate şi acumulări. Este necesar deci ca principiile politicii de securitate umană să se aplice continuu, gradual, în funcţie de întinderea şi complexitatea crizelor. În acest context, se detaşează ca un prim principiu acela al *supremaţiei drepturilor omului*. Acesta presupune limitări ale intervenţiilor armate, presupune nu numai evitarea uciderii dar şi analiza şi fundamentarea juridică aprofundată a intervenţiei. Încălcarea acestui principiu conduce la responsabilităţi, dar şi prevenirea reapariţiei condiţiilor care au generat criza.

Un alt principiu, oarecum derivat din prevederile şi consecinţele primului este acela *al legitimării autorităţii politice*, care este necesară atât la nivelul autorităţilor publice locale sau regionale, cât şi în aranjamentele politice internaţionale. Principiul consacră limitarea forţei militare, iar intervenţiile sunt prevăzute

a se realiza doar în baza unor acorduri internaţionale cu suportul şi acordul local, recunoaşte imposibilitatea obţinerii victoriei strict militare şi tinde să stabilească zone de siguranţă. În acest caz, sarcinile forţelor armate sunt de a crea capacităţi şi nu de a obţine victorii, de-a pune în siguranţă, de-a crea condiţii de legitimare politică, de-a stabili coridoare umanitare sau zone libere.

Acest principiu sădeşte la rândul său germenii celui de-al treilea *principiu, multilateralismul,* care reclamă crearea a noi norme şi reglementări de cooperare şi impunere a regulilor, de-a stabili o bună conlucrare internaţională şi instituţională, fără a crea dublaje sau rivalităţi. Sunt necesare acţiuni comune sau partajate între actorii politici internaționali pentru politici de prevenţie şi de esență proactive.

Parteneriatul şi participarea asumată şi recunoscută reciproc reprezintă un alt principiu statuat de securitatea umană acceptat universal. Astfel, pentru a putea conlucra şi acţiona eficient *este necesară o informare directă a decidenţilor din zona de conflict*.

Vorbind de zona de conflict se face trecerea la următorul principiu – *regionalizarea problemelor*. O criză nu este apanajul unui stat sau a unor grupuri de state în integralitatea lor, deacea este necesar a se concentra atenţia pe problematica regională atât în monitorizarea zonelor cu potenţial de conflict cât şi pentru restabilirea şi susţinerea cooperării economice.

În ultimii douăzeci de ani s-au extins şi s-au adâncit sensurile securităţii, plecând de la valenţele consacrate de conceptul de securitate militară care s-au răsfrânt la principalele componente ale vietii social-economice. Este vorba de *dimensiunea ecologică (ambiantă) a securității* care are valenţe atât în ceea ce priveşte prezervarea şi valorificarea raţională a resurselor planetei cât şi dezvoltarea de tehnologii nepoluante pentru reciclarea şi valorificarea deşeurilor, pentru identificarea de resurse alternative, biodegradabile şi regenerabile.

Securitatea societală este o altă dimensiune, care se referă la protejarea şi menţinerea în limitele normalității a evoluţiilor naturale, a identităților colective, a modelelor culturale, a religiei, a identităților de limbă, a tot ceea ce defineşte un spaţiu cultural omogen cu toate interacţiunile şi influienţele fireşti la care acesta este supus.

Am putea spune că *securitatea umană este o sumă a tuturor acestor componente*. În astfel de condiții o persoană va putea, având la îndemână resurse şi instruire completă şi complex, să se prezinte echilibrat, va putea performa, inova și asigura stabilitate și pentru cei din jur, inclusiv din punct de vedere militar. Anii ’80 ai secolului XX aduc în prim plan securitatea ca concept preferat al discuţiilor la nivel înalt, care au demonstrat că nici abordarea izolaţionistă a păcii, și nici globalismul nu ofereau critici credibile, iar rezultatul sintezei între logica anarhiei şi imperativele idealismului nu a fost de *securitate comună*. *Conceptul de securitatea comună* a subliniat interdependența relaţiilor de secu-

ritate, în opoziţie cu priorităţile securităţii naţionale ale strategiei tradiţionale. Abordarea „comprehensivă ” şi „totală” a conceptului de securitate naţională este percepută prin referire la totalitatea şi multi-dimensionalitatea ameninţărilor, aceasta fiind o caracteristică a sfârşitului Războiului Rece**.** Barry Buzan introduce sintagma ***complex de securitate***, definindu-l „ca un grup de state ale cărui prime preocupări de securitate le leagă laolaltă suficient de îndeaproape, încât securitatea lor naţională să nu poată fi, în mod realist, luată în considerare separat una de alta. Astfel, principalele dualisme conceptuale ale securităţii devin *securitate – anarhie* şi *securitate-comunitate* [10]. Totuşi, conceptul de securitate, în această perioadă, a înglobat nu numai securitatea teritorială şi militară a statului, dar şi aspectele economice şi ambientale, însă elementul central al securităţii a rămas statul.

Anii 90 ai secolului XX aduc o aprofundare a paradigmei securităţii. Reconceptualizarea securităţii a devenit necesară din cauza schimbărilor graduale, dar fundamentale şi pe termen lung în cadrul sistemului internaţional. Încheerea războiului rece a însemnat sfârșitul *clasicei balanței de putere* și pătrunderea în forță a noilor actori politici. Sfârşitul războiului rece și constituirea societății globale interdependente, cât și schimbarea naturii războiului determină trecerea de la paradigma securităţii militare la paradigma securităţii multidimensionale[11]. În acest context se recunoaște, că statul este prea mare ca să satisfacă nevoile umane, dar prea mic pentru a face faţă provocărilor la nivel regional şi global. Statul este în acelaşi timp o sursă de ameninţare şi de insecuritate la adresa poporului său. Scopul final trebuie considerat a fi securitatea oamenilor, iar statul trebuie să fie vazut ca un mijloc către împlinirea acestui scop. Stabilirea statului ca obiect principal al securităţii conduce uneori la abuz. Securitatea este înţeleasă nu ca un conţinut al unui sector particular, ci ca un tip particular de politică definit prin referire la ameniţări existenţiale şi apeluri pentru acţiuni de urgenţă în orice sector. *Securitatea comună*, este un concept care s-a dezvoltat în Europa ca un răspuns la rivalitatea Est-Vest și care propune în mod clar cooperarea ca unicul mijloc legitim de rezolvare a conflictelor. Mesajul principal, la nivel conceptual (pe lângă recomandările concretizate în luarea de măsuri de control al armamentelor), arăta că, în condițiile anarhiei internaționale şi cantităților importante de armament acumulate, *securitatea necesită o reținere reciprocă şi o apreciere corespunzătoare a realităților epocii nucleare*. În lipsa unei astfel de reconsiderări, nevoia de securitate amenință să ducă la intensificarea competiției şi, în cele din urmă, la scăderea nivelului general de Securitate [12,p.9]. Din această perspectivă, *securitatea comună* se sprigină pe convingerea, că toate naţiunile au dreptul legitim la securitate; că forţa militară nu este un instrument legitim pentru rezolvarea disputelor dintre naţiuni; că restrângerea sau limitarea este necesară expresiei politicii naţionale; că securitatea nu poate fi obţinută prin superioritate militară; că reducerea şi limitarea calitativă a armamentului sunt o condiţie necesră pentru

securitatea comună; că legătura dintre negocierile armate şi evenimentele politice trebuie evitată.

Conceptul securității colective este de extracție liberală și este, în anumite privințe, derogatoriu de la abordarea realistă a ordinii internaționale. Astfel, securitatea națională și alianțele tradiționale sunt o aplicare a realismului în doctrina securității în relațiile internaționale, în sensul că ele reprezintă o asociere punctuală de state care își reunesc forțele pentru atingerea unui scop determinat comun. Securitatea colectivă presupune formarea unei largi alianțe a actorilor, cu scopul de a răspunde în comun la orice pericol la adresa securității lor care ar putea apărea. Rațiunea care stă la baza conceptului se regăsește în lucrările lui I. Kant [**13**], prin ideea sa de creare a unei federații a statelor lumii. În cadrul acestei federații, statele s-ar putea uni pentru a sancționa oricare stat care ar comite o agresiune. Tradiția kantiană se regăsește și în teoriile păcii democratice (spre exemplu, teza probabilității reduse ca statele democratice să intre în război unul împotriva celuilalt)[14,p.9] .

Securitatea cooperativă este un alt concept care s-a dezvoltat în cadrul dezbaterilor științifice despre securitatea internațională din această perioadă. Atât securitatea comună, cât şi cea cooperativă au fost formulate cu intenţia înlocuirii structurii securităţii bipolare a Războiului Rece cu un cadru multilateral caracterizat de: o viziune angrenată pe reasigurare şi nu pe descurajare; înlocuirea alianţelor bilaterale; o viziune a promovării atât a securităţii militare, cât şi a celor non-militare. ***Securiatea cooperativă*** abordează dezvoltarea instituţiilor multilaterale într-o manieră graduală, foloseşte abordări mai puţin formale, dar mai flexibile pentru instituţionalizarea multilateralismului, observând că cel mai bun răspuns pentru o nouă arhitectură a securităţii regionale este unul gradual. Un concept cheie al procesului securităţii cooperative este folosirea măsurilor de creştere a încrederii prin promovarea culturii ce gravitează în jurul dialogului şi a participării inclusive. Un instrument cheie a fost utilizarea diplomaţiei „alternative" în cadrul căreia experţii guvernamentali, societatea civilă şi sectorul privat discută aspecte în calitate particulară. În vreme ce conceptele de securitate tradiţională, precum apărarea colectivă şi securiatetea colectivă, accentuează teritorialităţi, cele noi lărgesc orizontul pentru a include subunităţi transnaţionale, care i-a în considerare factori proeminenţi precum migraţie, schimbări ale mediului şi drepturile omului.

Astfel, vom concluzionz, că pe parcursul secolului XX a fost creată o nouă arhitectură a securității colective de sorginte neoliberală, complectată ulterior de elementele securității umane propuse de constructiviști pentru a împăca o multitudine de interese. Asistăm, în prezent, la trecerea de la paradigma securităţii militare la cea a securităţii multidisciplinare, care poate fi considerată ca o structură de tranziţie spre o paradigmă neconflictuală, impunându-se înlocuirea abordării bazate pe *teoria echilibrului de putere* cu cea a *împărţirii valorilor şi principiilor democratice, a extinderii dimensiunilor securităţii.*

2. Extinderea dimensiunilor securităţii

Abordarea extrem de diversă şi, totodată, gradată a conceptului de securitate, precum şi formarea şi evoluţia şcolilor de gândire în domeniul relaţiilor internaţionale, după cum am văzut, este de natură să contribuie la o structură operaţională a securităţii. Conceptul de securitate trebuie văzut în corelaţie cu noţiunile asociate lui, adică: interesele naţionale, sistemul şi instituţiile securităţii naţionale, strategia securităţii naţionale, mijloacele şi politicile de securitate, obiectivele politicii de securitate naţională, principiile securităţii naţionale. Această corelaţie permite abordarea fenomenului de securitate ca un sistem, deoarece conceptul implică mai multe dimensiuni: politică, economică, societală, ambiantă, militară. [15,p.1].

1) Dimensiunea politică a securităţii are în vedere relaţia dintre stat şi cetăţenii săi. Chiar în cazul în care se admit premise că statul a fost creat pentru îmbunătăţirea stării de securitate a cetăţenilor săi, este posibil ca acesta să devină o sursă de ameninţare la adresa securităţii acestora. Un "Leviatan" excesiv de autoritar și opresiv, în expresia lui Hobbes, poate ameninţa securitatea drepturilor fundamentale ale individului. Exemplul Germaniei hitleriste și a regimurilor totalitare ale secolului XX este mai mult decît demonstrativ. În acelaşi timp, un deficit de autoritate poate constitui o ameninţare la adresa lor. Statele slabe în expresia lui Barry Buzan, lipsa legitimităţii regimului de la putere, lupta pentru autonomie sau segregare pot duce la conflicte armate civile, dar şi la conflicte armate clasice interstatale. Examinarea dimensiunii politice a securității reprezintă o premisă pentru contribuție la fortificarea unei balanțe stabile a prosperității și democrației. Forma de organizare internă democratică este un inhibitor puternic împotriva războiului declanşat de către statul care promovează principiile democratice în relaţia cu cetăţenii săi. Se poate obiecta că această afirmaţie are o valoare relativă, ea urmând a fi testată în fiecare caz în parte. Securitatea politică vizează stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiilor care le conferă legitimitate**.** Securitatea politică este starea de protecție a intereselor vitale ale individului, societății și statului de amenințările interne și externe. Interesele vitale sunt un ansamblu de nevoi, a căror satisfacere asigură în mod fiabil existența și posibilitățile de dezvoltare progresivă a individului, a societății și a statului. Principalele obiecte de securitate includ: personalitatea cu drepturile și libertățile sale; societatea cu valorile sale materiale și spirituale; statul ca sistem constituțional, suveran și integru teritorial.

Dimensiunea politică a securităţii este reflectată şi în strategiile de securitate ale anilor '90. Pe lângă lupta împotriva terorismului şi integrarea europeană şi euroatlantică, statele europene şi nu numai (de exemplu SUA, ca unică superputere a lumii) au introdus noi concepte: *proasta guvernare*, ca potenţial risc, sau *buna guvernare*, ca deziderat şi modalitate de realizare a stării de securitate. Buna guvernare constituie baza dezvoltării economice, care, la rândul său, este o

condiţie esenţială a asigurării securităţii şi, în consecinţă, a creării cadrului favorabil dezvoltării umane. La general, guvernarea este percepută ca un set de reguli ale conducerii societății şi modalitatea de supraveghere şi controlul de aplicare a acestor reguli în activitatea statului atât la nivel national, cât și international. Abordarea bazată pe reguli tinde să sublinieze determinările instituţionale ale deciziilor, se concentrează pe modalităţile în care sunt implementate aceste decizii. Ca proces, guvernarea este un fenomen în desfăşurare, dificil de surprins, dar identificabil prin rezultatele sale, iar ca activitate, este reflectată în intenţiile şi acţiunile umane. Guvernarea în plan naţional, modelează cadrul în care acţionează cetăţenii şi decidenţii politici, iar în plan internaţional, este un proces ce implică multipli actori ai arenei internaţionale, care produc norme şi reguli noi cu scopul cooperării în sensul rezolvării problemelor globale[16,p.15-16].

2) Dimensiunea economică. Din perspectiva fundamentului economic al puterii militare, securitatea se bazează pe constatarea că puterea economică este "fungibilă" (consumabilă), se poate transforma, practic, în orice fel de valoare economică. În ultimă instanţă, prosperitatea este practic, sinonimă cu potenţialul de mobilizare militară, dacă nu pe termen scurt, cel puţin pe termen mediu şi lung. În consecinţă, puterea economică a unei naţiuni este o ameninţare latentă la adresa adversarilor săi, de unde preferinţa de a nu contribui la dezvoltarea economică a adversarilor. Embargoul asupra comerţului este o metodă de a împiedica acets lucru. Această abordare era foarte răspândită în SUA în anii 70 ai sec.XX. În mod paradoxal, această poziţie este în contradicţie cu vederile liberale asupra comerţului international, care credeau în efectele benefice ale comerţului asupra climatului international de securitate. Pe de altă parte, militarizarea (chiar şi menţinerea trupelor gata pregătite) presupune un efort financiar, afectând inevitabil economia civilă. Tot paradoxal, militarizarea excesivă poate afecta potenţialul de mobilizare într-o etapă ulterioară, mai ales în cazul puterilor intrate într-o fază de declin.

Fiind un aspect distinct al securității, dimensiunea economică, este deosebit de sugestivă. În primul rând, războiul economic poate fi un substitut functional pentru folosirea puterii militare, la fel cum puterea militară poate folosi blocadele economice pentru afectarea economiei adversarului. În consecinţă, unele state au ales autosuficienţa economică, ca opţiunile de securitate naţională. În al doilea rând, noţiunea de securitate economică presupune invulnerabilitatea la hazardul economic, cauzat de disfuncţionalitatea sistemului. Există câteva maniere de abordare a unei astfel de situaţii. [17].

3) Dimensiunea societală. Curentul idealist a susţinut că oamenii sunt, în ultimă instanță, subiectul central al oricărui demers de analiză asupra situaţiei de securitate. Statul este un mijloc pentru asigurarea securităţii individului, şi nu un scop în sine. Securitatea societală are ca obiect de referinţă o colectivitate (deşi nu statală) şi este definită drept abilitatea unei societăţi de a persista în caracterul său

esential în condiţii schimbătoare şi ameninţări posibile sau efective. Mai precis, este vorba de menţinerea în condiţii care să permită evoluţia modalităţilor tradiţionale de limbaj, cultură, asociere, religie, identitate naţională şi obiceiuri. Acelaș Barry Buzan în demersul de identificare a subiectului securităţii naţionale, apreciază că referirea la funcţiile de bază ale statului nu este satisfăcătoare. El preferă să pună accentul pe legătura existentă între persone şi entitatea statală căreia îi aparţin. Barry Buzan este de părere că această legătură se întemeiază pe un motiv mai profund decât tendinţa de a evita starea naturală, cu toate riscurile de securitate pe care le presupune aceasta. În cadrul analizei pe care o face faţă de diferitele tipuri de state, el identifică riscuri de securitate la adresa statului care vin din interiorul entităţii politice respective. Aceiaşi dorinţă generează o serie de riscuri la adresa securităţii unor altor state învecinate, de această data tensiunea creată în relaţiile interstatale nefiind cauzată de mutaţiile în raporturile de putere. Concluzia lui Buzan, după ce examinează diferite tipuri de state în funcţie de raporturile lor cu naţiunea care le compune, este că acestea se confruntă cu diverse tipuri de riscuri la adresa securităţii, derivate din specificul relaţiei cu naţionalitatea respective.

Printre formele pe care le mai poate îmbracă idea de stat se numără și ideologiile. Specificitatea implicaţiilor ideologiilor asupra securităţii izvorăşte din aceea, că vizează bazele relaţiei dintre stat şi societate. Ideea de stat poate fi circumscrisă şi existenţei unui simt al scopului national, sau al puterii. Riscurile la adresa securităţii sunt legate de fenomenul migraţiei, sau de forţa naţionalismului. Aceasta poate deveni si o problemă de securitate politică, afectând statele slabe, în sensul definit de Barry Buzan [18,p.137-152].

4) Dimensiunea culturală. După cum subliniază A. Sarcinschi, dimensiunea culturală a securităţii comportă două aspecte: pe de o parte, impactul culturii asupra securităţii, iar, pe de altă parte, existenţa sau inexistenţa unei culturi de securitate. [19,p.30-32].

5) Dimensiunea ecologică sau ambiantă. Deceniul IX al secolului XX a marcat momentul în care s-a recunoscut existența unei probleme ecologice, ca urmare, a constatării degradării mediului. Recunoşterea declinului ecologic nu a coincis, însă, cu acceptarea existenţei unei probleme de securitate. Există trei moduri în care problemele de mediu pot fi subsumate noţiunii de securitate: - *probleme de mediu cauzate de război* (armă nucleară – dezbatere purtată la începutul anilor 80, când se considera că şi un război nuclear pe scară redusă ar fi putut crea un dezastru climatic şi ecologic); - *problemele de mediu pot fi cauza unui război al resurselor* (petrol, gaz, ect.); - *problemele de mediu pot constitui însele ameninţări directe la adresa securităţii afectând baza fizică a statelor* [20,p.34-39]. In majoritatea cazurilor, însă, conceptul de securitate ecologică presupune considerarea individului, nu a statului, ca obiect de referinţă al securităţii.

Ca o limită operaţională cu tendinţa de extindere a domeniului noţiunii de securitate literatura de specialitate semnaleaza *fenomenul securizării problema-*

ticii discursului oficial. Ridicarea prea multor probleme la statutul de "probleme de securitate" poate avea ca efect transformarea temei respective în tabu şi, prin urmare, marginalizarea oponenţilor ideologici, delegitimizarea sa ca subiect al dicursului politic.

6) Dimensiunea militară. Prof. univ. Mihai Ozunu [21,p.22] clasifică diversele tipuri de iscuri, ce constituie cauzele potențiale ale războiului într-un context socio-politic şi economic mai larg. El subliniază, că cauzele războaielor sunt complexe, ceea ce face dificilă stabilirea categoriilor. Cu toate acestea, stabilirea unor tipologii legere, bazate pe cauzele prevalente ale tensiunilor, ajută la crearea unui cadru de examinare a naturii războaielor contemporane. Printre aceste tipuri de amenințări la adresa securității, profesorul M.Ozunu evidențiază trei: - ***tensiunile legate de resurse*** – bazate pe competiția pentru putere economică şi acces la resurse naturale (teritoriu, căi strategice de comunicare, căi de navigație, petrol, apă, metale prețioase etc.). Ele nu pornesc atât de la lipsa de astfel de resurse, cât de la dorința de control asupra acestor resurse;- ***tensiunile legate de guvernare şi autoritate*** – bazate pe competiția pentru puterea politică şi participare în procesele politice de luare a deciziilor;- ***tensiunile legate de crizele identitare*** – bazate pe competiția între grupuri identitare rivale etnice, religioase etc., pentru acces la puterea politică şi economică şi la justiția socială.

De menționat, că de la obţinerea independenţei, Republica Moldova se confruntă cu amenințări şi vulnerabilităţi serioase, încât ele afectează existenţa sa în calitate de entitate. Printre acestea, de remarcat perpetuarea separatismului, prezenţa militară străină, dependenţa energetică, instabilitatea politică, polarizarea socială profundă, imigraţia ilegală, corupţia, justiția ineficientă, lipsa unei armate moderne și reformate, etc. În această ordine de idei, statutul neutralității permanente[22] a Republicii Moldova pare să fie depăşit, iar resursele naturale limitate, ritmul lent al reformelor socio-economice, starea de zonă tampon între Federaţia Rusă, pe de o parte, şi UE, NATO, pe de altă parte – constitue cele mai importante provocări pentru securitatea naţională a Republicii Moldova.Securitatea naţională este supravieţuirea fizică a statului respectiv, apărarea şi menţinerea suveranităţii şi integrităţii teritoriale, capacitatea de a reacţiona în mod adecvat la orice pericol real sau potenţial din afară şi din interior. Noţiunea de securitate naţională a statului cuprinde asigurarea unor condiţii normale pentru autorealizarea tuturor cetăţenilor, apărarea vieţii, libertăţii şi proprietăţii lor împotriva oricăror atentate, fie din partea unei persoane, organizaţii sau din partea statului.

Republica Moldova, dacă îşi doreşte un viitor european, egal cu cel al altor state membre, nu poate fi doar un consumator al securităţii care îi va fi oferită de UE sau chiar de NATO. Fiind deja o sursă de insecuritate pentru UE prin conflictul transnistrean, Republica Moldova va trebui să-şi asume un rol mai serios şi să înceapă să devină şi un furnizor de securitate. Aceasta ar fi o abordare europeană a securităţii. Considerăm fondată opinia lui J. Sherr[23], potrivit căreia „actual-

mente, conceptul de neutralitate nu mai are nici o componentă utilitară. Neutralitatea a fost utilizată pentru a ţine statele departe de război, pe parcursul perioadei în care războiul era „un instrument principal" în politica europeană. Acum locuim într-o Europă total diferită, iar neutralitatea nu oferă protecţie în faţa principalei ameninţări pentru securitatea unui stat cum ar fi: exploatarea slăbiciunilor interne ale unui stat prin intermediul unor mijloace mai sofisticate decît războiul.

În acelaşi timp, neutralitatea limitează unele oportunităţi". Mai mult decât atît consideră J. Sherr „netralitatea este un statut stabilit prin tratat şi garantat de terţe părţi, iar un statut de neutralitate adoptat şi susţinut unilateral doar te blochează", reprezintă o provocare la adresa securităţii naţionale şi un impediment pentru dezvoltarea şi modernizarea Republicii Moldova. În condiţiile geopolitice actuale neutralitatea nu asigură securitatea statului la parametri înalţi, neutralitatea nu mai e percepută ca un concept valid şi aplicabil, care ar totaliza interesele unei naţiuni într-o lume în care competiţia ideologică a Războiului Rece a luat sfîrşit**.** În situația unui război nedrept, agresiv din regiune, Republica Moldova trebue să se decidă de partea cui este: a adevărului, a echității și securității naţionale sau pentru forță, violentă, agresiune, împotriva păcii și securității? De răspunsul la aceste întrebări va depinde și viitorul țării.

BIBLIOGRAFIE

1. Kolodziej, Edward A., Securitatea şi relaţiile internaţionale, trad. De Ramona-Elena Lupu, Iași: Editura Polirom, 2007, 424p., ISBN 978-973-46-0564-4
2. Dicţionarul Explicativ al Limbii Române, Editura Academiei II: Univers Enciclopedic, București · România, 1192 p. ISBN 973-9243-29-01998
3. Mica enciclopedie de politologie/coord.: Eugen Bantea; Ion Banu; Cornel Blaj; Nicolae Kallós; Ovidiu Trăsnea, - Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1977, 495p.
4. Wolfers, Arnold „ National Security" as an Ambiguous Symbol in Political Science Quarterly, vol.67, Nr. 4, 1952
5. Morgenthau Hans, The Pathology of American Power // International Security. Vol. 1, No. 3(Winter, 1977).P.3–20.[Электрон. ресурс]: URL:http://links.jstor.org/sici?sici=0162-2889%28197724%291%3A3%3C3%3ATPOAP%3E2.0.CO%3B2-8 (accesat: 08.06.22)
6. Herz J.H., Internaționalismul idealist și „dilema securității". – World Politics, 2, 1950, p. 157-180
7. Ozunu, Mihai.- GHID DE STUDIU AL DISCIPLINEI SECURITATE ŞI APĂRARE NAŦIONALĂ p.8 https://documente.net/document/securitate-si-aparare-nationala.html?page=16 (accesat 08.06.22)
8. Kaldor, Marty.- Securitatea umană, Editura CA Publishing, 2010, 264 p.

9. Rațiunile adoptării unei interpretări mai largi a securității și consecințele acesteia/în: Capitolul 10. Considerații finale despre studiile de Securitate internațională. -pp.422-428 //Buzan Barry, Popoarele, statele și frica. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece, traducere din engleză de Vivia Săndulescu, Ediția a II-a cu o nouă întroducere a autorului. -Editura Cartier, Chișinău, 2017.- 452 pp.
10. Boncu, Simion. - Securitate europeană în schimbare, Provocări şi soluţii, Ed. Amco-Press, Bucureşti, 1995. 255 p.
11. Ozunu, Mihai. -GHID DE STUDIU AL DISCIPLINEI SECURITATE ŞI APĂRARE NAłIONALĂ p.9
12. Kant, Immanuel „Spre pacea eternă", Editura: All , 2008. 200 p
13. Dulschi, Silvia.- 10.Abordari conceptuale privind cultura securitatii. pdf // http://dspace.aap.gov.md/bitstream/handle/123456789/865/10.Abordari%20conceptuale%20privind%20cultura%20securitatii.pdf?sequence=1&isAllowed=y 5p. (accesat 09.06.22).
16. Dimensiunile nonmilitare ale securităţii / Alexandra Sarcinschi. – Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare, „CAROL I", 2005, 43p., pp.15-16 ISBN 973-663-259-8 ISBN 973-663-259-8 https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/dimensiunile_nonmilitare_ale_securitatii.pdf (accesa 03.03.22)
17. Autarhia poate îmbunătăţi securitatea economică (metodă folosită de fosta URSS) şi constituie o modalitate defensivă de obţinere a invulnerabilităţii. Tot așa și diversificarea, în sensul de diseminare a resurselor naţionale între mai mulţi actori şi în cât mai multe domenii, poate fi folosită pentru prevenirea pericolului rămânerii fără provizii din cauza întreruperii furnizării dintr-o sursă unică; Este strategia folosită în prezent de mai multe state, printre care UE şi SUA, în domeniul aprovizionării cu materii prime strategice pentru acoperirea deficitului energetic. Intensificare interdependenţei, chiar până la integrare, este unul dintre cele mai moderne moduri de a asigura securitatea economică. Aceasta a fost abordarea ţărilor europene la fondarea Comunităţii Cărbunelui şi a Oţelului. Ideea generală a fost că o reţea de interdependenţe va funcţiona ca un inhibitor puternic împotriva războiului.
18. State slabe și state puternice / în:Cap.2.Securitatea națională și natura statului.- pp.137-152//Buzan Barry, Popoarele, statele și frica. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece, traducere din engleză de Vivia Săndulescu, Ediția a II-a cu o nouă întroducere a autorului.-Editura Cartier, Chișinău, 2017.-452p.ISBN978-9975-79-902 https://cdn4.libris.ro/userdocspdf/1105/Popoarele,%20statele%20si%20frica%20-%20Barry%20Buzan.pdf (accesat 03.03.22)
19. Ameninţările la adresa dimensiunii culturale a securităţii pot apărea din

cauza dezvoltării unor politici al căror rezultat este marginalizarea populaţiei indigene sau omogenizarea unor populaţii diverse pentru a menţine stabilitatea politică. Conflictele entice și religioase prezintă un adevărat pericol. Religia reprezintă unul dintre cele mai importante aspecte ale dimensiunii culturale a securităţii, ea deţinând un rol-cheie atât prin prevenirea, cât şi prin provocarea unor variate forme de conflict. În primul sfert al mileniului III problemele lumii au devenit mult mai complexe, iar soluţiile oferite de diversele curente şi programe politice sunt din ce în ce mai incapabile să ofere explicaţii pentru riscurile, pericolele şi ameninţările cu care se confruntă omenirea. În schimb, religia, chiar dacă nu oferă soluţii practice, reprezintă o adevărată alinare pentru mulţi dintre cei aflaţi într-o profundă stare de insecuritate //a se vedea în: Dmensiunile nonmilitare ale securităţii / Alexandra Sarcinschi. – Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare,2005 p.30-32 ISBN 973-663-259-8 https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/dimensiunile_nonmilitare_ale_securitatii.pdf(accesat03.03.22)

20. Dimensiunile nonmilitare ale securităţii / Alexandra Sarcinschi. – Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare,2005,p.34-39 ISBN 973-663-259-8 (accesat 03.03.22) https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/dimensiunile_nonmilitare_ale_securitatii.pdf
21. Ozunu,Mihai.-(GHID DE STUDIU AL DISCIPLINEI STUDII DE SECURITATE, p.22 https://fdocumente.com/document/studii-de-securitate-sinteza.html (accesat 09.06.22)]
22. Concepţia securităţii naţionale a Republicii Moldova. Legea nr. 112 din 22.05.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.06.2008, nr. 97-98// https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24400&lang=ro (accesat 12.06.22);
23. J. Sherr https:// www. google. com/search? q=Sherr+J.+ Moscova+% C 5%9Fi+Tiraspolul+v%C4%83d+Procesul+de+Integrare+European%C4%83+a+Republicii+Moldova+ca+o+contradic%C5%A3ie+cu+statul+de+neutralitate.+Chi%C5%9Fin%C4%83u%2C+2008.+http%3A%2F%2Fwww.ape.md +(vizitat+06.04.2016)